

Találkozás Horatiuszal

Becsukom az ablakom:

Fojt a közeli üzem füstje. Toporzékol a kisfiam.
Nem akar bölcsödébe menni. Nincs pénze a társbérletnek.
Nem tudott kölcsönadni. Az újság vastagbetűs híreiből
Főlélem gomolyodik a gyűlölet mérgezőgomba-árnyéka.
A nappalok a torkom szorítják, éjszakára
A Sevenál tableta jó
Félelem-üző...

Te akarsz vigasztalni, babérkoszorús Flaccus?
Mit mondhatnál nekem? Nézd, gép-gebéken nyargal az ember.
Helyét keresi, izzad, verekszik, átkozódik, remel,
Barátok árulják, ellenségek dicsérik egymást,
Mérgez jakad a szerelemből,
A holtakat visszahívják, a születendőket megnyomorítják,
Gyermek virágzik az irtózatból
Mint hernyóból a lepke, aranyfűrtű, félénk és törékenytestű.
S továbbsszik a hívogató, a halálos-sugarú ismeretlenbe...

Te akarsz vigasztalni, aranyhúrú poeta?
Vidd el sima kancsód, mért is itatnál,
Egyszerű boraid meg nem szabadítanak engem a gondtól,
Minden hiába!

Leül a vendég, mert nem tehet másként,
Ot már a Styx halálos habja el nem zárja örökre,
Addig akart élni, amíg a Capitolium áll,
De a megsértett Alvilág többé már be nem fogadta
Azóta bolyong a hánykolódó föld felett,
Kétezer év terhe, sebe, könnye, förtelme borítja.
Szép hölgyek ajkán pihent, ágyútűzbe kiáltott,
Haldoklók ágyánál virrasztott, tanúskodott
Igazságban,
Hamisságban;
Ki tudhat többet mint ő? Ki láthat nála előbbre?
Szólj Flaccus, ennyi tanúságból mi a tanulság?
Miért éljek, miben reméljek, miről énekeljek?

Megpendíti lantját a vátesz
Es kimutat a tarka nagyvárosi térre,
Ahol kora őszi ragyogásban
Nagy zajjal az utat javítják a járőrelők futó lábai alá,
Sűrű-forgó villamosok hordják az ezergerendű embereket
Verekedni, szövetkezni, szebbé tenni a nappali táncot
S az éj nyugodalmát

Ahogy lehet,
S a kővadon felett
Kéklő hegyek,
Erdők, patakok hívnak sétálni, pihenni,
Óriúni,
Amíg lehet.

Mert a holnap fenyegető talánja csak talány,
De ez a perc bizonyosság, ez a villogás, ez az eleven zaj,
Piros levelek pajkos kergetőzése a halál előtt
Csecsemő-bömbölés etetés előtt
Torony-homlokok létra, — beakadt felhőfodor...

Kinyitom az ablakom;
Jaj, mi lesz, ha gyáván el hagyom futni a márt
Gyümölcses díszes lombjaival
A rothadásba, tűzhalálba, téli viharba,
S én majd egy kinyitott, szép kor ünnepi-pompás csarnokaiba
Koldusul érek?

A SZÓ SÚLYA

Tömörkény István 1899 októberében először írt Cserzy Mihály *Kint a pusztán* című novellás kötetéhez.

„Nem most volt éppen — írta — kissé régebben, hogy e könyv szerzőjének néhány kéziratát visszaadva, mondtam: Miska, ezekből nem lesz prédikációs halott. Ama dolgozatokban grókok voltak meg grófnők, meg a félmályos szalón, s egyéb ilyesmik, de a közhasználatban elkopott ezen irodalmi alakok és irodalmi bútorok között ott röpdöstek az írni tudás fényes fehér madarai is. Ez az utóbbi kétségtelen dolog ösztökélt arra, hogy a járt és mégis idegen csapásról helyes útra mutassak előtte. Az ígéret földje ott volt... a nagy mezőkön, ahol apró házakban egyszerű emberek mód felett egyszerű életet élnek. Ez a mi népünk. Ez az igazi. Van itt minden, amit csak író-ember keresni akar. S ha úgy nézi meg őket, hogy meg is látja, soha ki nem fogy az írni valóból.”

A később mártírhálált halt Berkes Ferenc, a *Szegedi Napló* munkatársaként dolgozott, ő beszélt el e két író vitáját egyetlen szó körül. Amikor Tömörkény elolvasta Cserzy egyik beszélyét, odafordult hozzá:

— Az írásod jó, de van benne egy hiba is.

Cserzy kérdő tekintetere így válaszolt:

— Hallgasd meg csak Miska, ezt írod, amikor az egyik tanyai azt kérdi a másiktól, hogy hol ütött ki a tűz: Ott Szögéd fölött, ahol a Tisza elkanyarodik.

— Hát ez az utolsó szó sehogyan sem alkalmas, nem paraszti szó. De meg ez sokkal gyorsabb mozgást is fejez ki, mint amelyet a rögöz kötött, „kint a pusztán” élő paraszt lát. Mert a

szónak súlya, a jó írásnak ize, zamata, főként pedig kéréllhetetlen törvénye az, hogy az író figyeljen az írásában szereplők szokásaira, viseletükre, műveltségi fokára, beszédjükre népek és vidékek különfelesége szerint. A nagy francia írók régen tudták ezt és irodalmi szak kifejezésként így nevezték: *couleur locale*, sőt a németek is átvették ezt *Ortskolorit* meghatározással.

— Hát ez nem egészen így van — hangzott a kissé sértődött ellenvetés, mert hiszen Petőfi ezt írta:

Nyári napnak alkonyulatánál
Megállék a kanyargó Tiszánál

De Tömörkény nem hagyta igazát:

— Ezzel az idézettel magadnak válaszolsz. Ezt a művelt költő első személyben írta. Itt helyes a kanyar, mert a költő tudta a folyó

gyorsan változó irányát, a te alakod azonban csupán a víz folyásának lassú eltérést látja a szemhatárig, ameddig sebes kanyart nem lát. Azt tanácsolom, hogy gondolkozz egy más szón. Amint a *plein air* képbe nem illik a komor, sötét szín, vagy a zenében az összhang nem tiszta, hanem zavaros, a táncművészetben a dallam nem egyezik az esetleg ritmikailag is hibás mozdulattal, az írásműben is zavar az izetlen szó. Majd javítsd ki az írásodat. Az elkanyarodik helyett mást.

Pár nap múltán megkérdezte:

— No Miska, megtaláltad a helyes szót?

— Nem. Nem jut eszembe. Tömörkény komoly arcán mosolyhullám futott át, és így javította ki a mondatot: — Ott, ahol a Tisza kanyarokba hajlik.

Polgár László

PAPP LÁSZLÓ:

Intelem

Nem adhatod föl ami szép volt:
Ifjúsgodod kamasz-hitét.
Habár az utad túlnehéz volt,
Elfáradni ráérsz te még.

Ne feledd millió testvéred
Kapzsi kalmár soha ne légy.
Höröcsögtempó, kis önös érdek
Hinárként ne fonjon be még.

Állóvíz-lelkű emberekkel
Mi dolgoz? nagy luxus neked
És árusítás, ha nem verekszel.
Mit kezd így véled a sereg?

Kívánom: újra megszülessél,
Legyen nagyálmú éjszakád.
Itt az idő, hogy megméréssél:
Mit lehet bizni rád.

PIROS ALMA

Késő éjszaka van már, de Iszabekov még mindig csak ül és gondolkodik. Mivel kezdje a levelet? S egyáltalán: mit írjon ebben a levélben? Megérti-e az asszonyt?

Sokéves bonyodalmas családi élet van mögöttük. Annyi kölcsönös, gyakran értelmetlen bántás, szemrehányás, annyi kibékülés, s most végül, a szakítás után meg tud-e majd bocsátani a felesége? S ha nem érti meg, vagy ami még rosszabb, ha végképp megharagszik?

Amikor az utcán megakadt a járőrelők tekintete a feleségén, az kellemesen érintette Iszabekovot. Ő is úgy látta: nőiesen bájos a lénye, okos, kedves az arca. S milyen kecsesen táncol, s milyen boldog és fiatal a szeme, ha tudja, hogy az emberek gyönyörködnek benne. Ilyen percekben nagyon szerette az asszonyt.

S mégis, valami mindig gátolta abban, hogy fölzsabadultan szeresse, hogy ne gondolkodjék azon, mit szeret benne — egyszerűen csak szeresse.

Iszabekov néhányszor fölvette a tollat, ledobta, az ablakhoz ment, sokáig állt ott, fölborzolt haja, a falnak döntéssel, s ovány alakja csüggedést fejezett ki. Később bement a hálószobába megnézni a kislányt. Anara nyugodtan aludt — jó sokat szaladgált napközben. Kislány, kislány, nem tudod, de felkavartad ma apád lelkét!

Délután kivitte a városból Anarát. Meg akarta neki magyarázni, hogy anyja nemcsak a disszertációja miatt van Moszkvában, hanem azért is, mert — jobb lesz külön élniük. S neki, Anaranak el kell döntenie: kivel akar maradni. A felesége követelte ezt tőle levélben. Iszabekov félt elindítani a súlyos beszélgetést otthon, ahol mindig együtt éltek. Úgy érezte, a szabadban könnyebb lesz.

Anara az udvaron játszott, amikor apja beszélt tőle.

— Vedd föl a szvetteredet, kimegyünk a városból.

— Jaj, de jó! — Anara örömeiben összecsapta a kezét, de aztán csodálkozva kérdezte: — Miért megyünk?

— Csak úgy. Kirándulunk...

Iszabekovot bosszantotta az utcák zsúfoltsága — autója jóformán csak mászott. A rendes vasárnapi helyzet. A város peremén túl azonban nekiiramodott az autósor. A Volga rugalmasan ringatózva fokozta sebességét. A magas fákkal szegélyezett, tompa fényű, sima aszfaltsáv, enyhén emelkedve, a távolban hegységbe vezetett.

Iszabekov Anarára pillantott, nézte a finom kötött kabát alatt kirajzolódó szögletes gyermekvállat, vékonyka nyaka körül göndörödő puha fekete haját, mozdulatlan, kicsi alakját, s valami eddig ismeretlen érzett meg benne. A kislány gondterhelten látszott.

Rájött volna? Nem, nem, honnan tudhatná? Sem ő, sem a felesége nem adtak rá alkalmat. Hiába no, előbb-utóbb a gyermeknek is meg kell tudnia. Ha nem tőle — anyjától, az nyílt természetű. Nem, nem, akkor már inkább ő maga mondja meg. Tovább nem húzhatja.

A falevelekkel beszóródott út ősziesen néptelen. A levelek lassan keringve bocsátkoznak a földre. Némelyik egy pillanatra a szélvédő üveghez tapad, majd egy ideig az autó mellett száll, mintha nem akarna elmaradni tőle.

Az arany ős utolsó napjai. Jön majd a hideg eső, és minden lehervad, elsötétedik — gondolta szomorúan Iszabekov. Félkintantotta öngyújtóját, rágyújtott, és ismét Anarára pillantott. A kislány szótlanul nézett ki az ablakon.

Egy nagy gyümölcsös sövénye mentén bekanyarodott, s megállította az autót. Új színben látott maga körül mindent. A folyóparton húzódó, tiszta, rendben tartott kert szedett fái mintha fölülne: nem jönnek-e még emberek gyümölcsért? És a szénakazlak a sövény mentén olyanok, mint az elmúlt nyár emlékművei. Mindenél tovább, őrzik a nyár hevét, illatát.

Anara a kert felé szaladt, Iszabekov pedig ismét arra gondolt, amiért idejött. Utána kiáltott:

— Hová mész? Beszélgetnünk kell...

— Majd aztán... Hadd mászkáljak egy kicsit a fákra.

És Iszabekov újra eltöprengett: mit is mondjon a kislánynak. Mos egyszer csak azt kívánta, bár minél tovább szaladgálna, hogy belőle ne kényeserüljön ki az, amit meg kell mondania. S amikor már a kertből hallatszott a kislány hangja, hátat fordított neki, a földre ült, lehorgaszította a fejét.

— Apa, apa! Nézd, mit találtam!

Nem fordult meg. Hallotta, hogy Anara lihegve, izgatottan szalad felé, a kislány futtában elkapta apja nyakát, s nagy piros almát tartott elébe.

— Almát találtál?

— Megbújt a levelek közt, alig látszott. Csuda ravasz alma. Mégis megtaláltam! Úgy piroslott, mint egy kicsi lámpa. Nézd, milyen szép.

— Igen, nagyon szép, téli fajta. — S hirtelen maga se tudta miért, hozzáfűzte: —

Tudod, Anara, a nép azt tartja, az ilyen kései alma szerencsét hoz. Aki ilyet kap, nagyon boldog lesz.

Iszabekov megtörölgette az almát, és visszaadta a kislánynak.

Anara futott a kertbe, ő pedig egy másik piros almára emlékezett, és szíven ütötte a véletlen különös ismétlődése.

A háború után érkezett ebbe a városba, beiratkozott a mezőgazdasági főiskolára, amelyen most már ő ad elő a diákoknak. Ugyanilyen őszi napon egész évfolyamukat kiküldték egy közeli kolhozba repát szedni. Egész nap dolgoztak. Estefelé fáradtan, éhesen indultak vissza a városba. Útközben az egész diákhad betért a kolhoz gyümölcsöskertjébe. A szüret már rég lejárt, de a fűben, az avarhalmokban a szerencsések még találtak néhány almát. Testvériesen elosztották maguk között, és megették, de ettől még inkább megjött az étvágyuk. Szétszéledtek újra átfésülni a kertet. Jóformán semmit sem találtak. Menni készültek.

Iszabekov futva követte társait a kerten át. Hirtelen megvillant valami a lomb között. Megállt, nézelődött, semmit sem látott. Azt hitte, képzelődött. Nekiiramodott, de néhány lépés után visszatért. Kerülgette az öreg fák közé ültetett fiatalka almafát. A takaros kicsi fán megörzödött a sűrű bronzvörös lombzat. A lenyugvó nap sugarai, száraz, izzó aranyfénybe vonták a fonnyadt leveleket. Az volt az érzése: ha gyufát gyújtana, egyből lángra lobbanna az egész kicsi fa. Mégis meglátta, amit keresett, és ámultan suttozta: — Oh, te!

Hatalmas, férfikölnél is nagyobb bíborvörös alma csüngött a lom közé bújva, vékony, lehajló ágacsán. Iszabekov másodpercekig csak gyönyörködött benne, aztán ugrott egyet, lehúzta az ágat, letépte a súlyos, piros gömböt. Megcsapta erős, fűszeres illata, szinte beleszédült. Vékony piros héja alól, úgy tűnt, áttetszik napférellel nedvűs húsa. Be kívánta a fogát belevájni! Már bele akart harapni, de az utolsó pillanatban meggondolta.

Neki ajándékozta majd az almát. Hogy is jutott eszébe éppen most?! Hát, hiszen voltaképpen folyton órá gondol, arra az ismeretlen lányra, akinek a nevét sem tudja.

— Fiúk, találtam egy almát, de valakinek oda akarom ajándékozni.

— Hol az az alma?

— Itt. Nézzétek.

— Csodás!

— Szóval valakinek szánod? Ugyan kinek? — kötekedett a hórihorgas Zser.

— Nem mindegy neked?

Épp akkor ért oda egy teherautó, megrohanták, fölkezekedtek rá.

Iszabekov az almát egy ismeretlen lánynak szánta, akit gyakran látott a városi könyvtárban. Az ő kedvéért talpalt csaknem mindennap a központig, a városhatárból, a mezőgazdasági főiskolától. Mindig az ajtóval szemközt ült le, s amikor a lány megjelent a küszöbön, egy pillanatra föl-emelte tekintetét a könyvről, olyankor találkozott a szemük. Nem mertte tovább nézni....

Szerette lopva nézegetni a lány tisztarajzú profilját, barna arcbrét, simára fésült haját, elmélyedten lebecsátott szempilláját, kezének gyors mozgását, amint szüntelenül jegyzett füzetebe. És jaj volt, ha ne adj isten, valamelyik fiú megállt a lány mellett, vagy más asztaloktól cédulákat dobáltak át neki, s a lány olvassagta őket. Iszabekov olyankor az asztal alatt ököbe szorította a kezét, képes lett volna valamennyiükkel öltre menni...

Amikor a lány fölállt, s ment beadni a könyveket, Iszabekov gyorsan összeszedte holmiját — a könyvtári könyveket mindig előre beadta, hogy bármikor távozhasson. Az utcán átment a túldalra, és onnan figyelte, mikor jön ki a lány. Aztán a távolságot megtartva, elkísérte hazáig.

Aznap este, amikor a kolhozról visszatertek a szállásra, Iszabekov szekrényébe tette az almát, s szaladt mosdani, csizmát takarítani — az embernek csak rendbe kell hoznia magát, ha könyvtárba készül. De a folyosói órára pillantva megállapította: késő, tervét holnapra kell halasztania... Éjszaka kiugrott az ágyból, mert azt álmodta, hogy a pimasz Zser falja az ő almáját. Iszabekov álomittasan Zser ágyához ugrott, de az békésen horgyogott, aludtak a többiek is....

Másnap alkonyatkor a papírba csomagolt almával elment a könyvtárba. A szokottnál korábban érkezett, elfoglalta helyét az ajtóval szemközt és várt. A becsomagolt piros almát az asztal alatt térdén tartotta, s ezért moccanni sem mert. Eltelt egy óra, odakinn sötétedett. A lány nem jött. Máskor ilyenkor már itt szokott lenni. Eltelt még egy óra, a harmadik is. Az olvasóterem elnéptelenedett. Iszabekov még mindig várt. A lány nem jött. Az almát vissza kellett vinnie.

Es újra várt egy estét, és újra gyalogolt haza, át a városon az almával a kezében.